



РЕСПУБЛИКА МАҲАЛЛАЛАРИДА ХАВФСИЗ МУҲИТНИ ЯРАТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ИСЛОҲАТЛАР (2016-2026-ЙИЛЛАР)

Аманов Абдоржон Абдуллаевич

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги
Малака ошириш институти
профессори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19330515>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 21-mart 2026 yil
Ma'qullandi: 25-mart 2026 yil
Nashr qilindi: 30- mart 2026 yil

KEY WORDS

республика, маҳалла, хавфсиз
муҳит, ҳуқуқий асослар,
такомиллаштириш, ислоҳат.

ABSTRACT

Мақолада республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш бўйича амалга оширилаётган ислоҳатлар (2016-2026-йиллар) хусусида фикр юритилиб, мазкур фаолиятни янада самарали ташкил этишга оид таклифлар ҳамда тавсиялар билдирилган.

Мамлакатимиз маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишда, яъни, бошқача айтганда, инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини, жисмоний ҳамда юридик шахсларнинг мулкани турли ҳуқуқбузарликлардан ҳимоя қилиш, жамоат тартибини сақлаш, жамоат хавфсизлигини, қонун устуворлигини, шахс, жамият ва давлатнинг хавфсизлигини таъминлаш ҳамда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда, ўзига хос ҳуқуқий тизим яратилган бўлиб, мазкур тизим ижтимоий ҳаёт ривожланишига мутаносиб тарзда такомиллаштирилиб борилмоқда, десак муболаға бўлмайди. Бошқача айтганда, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятини тартибга солувчи ва белгилаб берувчи норматив – ҳуқуқий ҳужжатлар ўзига хос тарзда такомиллаштирилиб келинмоқда. Хусусан, тарихга назар ташлайдиган бўлсак, мустақиллик йилларида республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилди ва ушбу йўналишдаги ишлар бугун ҳам мамлакатимизда тинчлик ва осойишталикни, жамоат тартиби ва жамоат хавфсизлигини янада самарали таъминлаш мақсадида изчил давом эттирилмоқда.

Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»¹ги Қонунининг қабул қилиниши республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишда муҳим бўлган ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятининг мақсади ва вазифаларини белгилаб олишда ўзига хос аҳамиятга эга бўлди. Хусусан, қонуннинг 4-моддасида Ички ишлар органлари фаолиятининг асосий йўналишларидан бири сифатида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, уларнинг сабабларини ва содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этиш, ҳуқуқбузарликларни содир этишга мойил шахсларни аниқлаш эканлиги белгилаб

¹ Ўзбекистон Республикасининг 2016-йил 16-сентябрдаги «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги Қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

берилган бўлса, 15-моддасида ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг асосий таркибий тузилмаларидан бири бўлмиш ички ишлар органларининг таянч пунктлари туманлар ва шаҳарлар ички ишлар бошқармалари (бўлимлари)нинг ички ишлар органларининг жамоатчилик билан ҳамкорлигини таъминлаш мақсадида ташкил этиладиган ҳамда қишлоқларда, овулларда ва маҳаллаларда жамоат тартиби сақланишини, фуқаролар хавфсизлигини, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини, жиноятчиликка қарши курашишни бевосита таъминлайдиган асосий қуйи бўғини эканлиги алоҳида қайд этилди.

Шунингдек, республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишнинг ҳуқуқий асосларига оид ислоҳатларнинг янги босқичига, яъни, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимига, жиноятчиликка қарши курашиш ва жамоат тартибини сақлашга қаратилган қатор норматив –ҳуқуқий ҳужжатларнинг қабул қилинишига Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиси тўғрисида»²ги Фармони асосида қабул қилинган «2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси» асос бўлди, десак муболаға бўлмайди. Хусусан, мазкур Фармон ижросини таъминлаш мақсадида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»³ги Қарорини алоҳида эътироф этиш лозим. Сабаби мазкур қарор республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектларининг ҳамкорлигини такомиллаштиришга ҳамда жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда янада самарали тизим яратилишига хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»⁴ги Фармони эса, республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича ички ишлар органларининг, шу жумладан ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятини тубдан ислоҳ қилиш, такомиллаштириш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг долзарб вазифаларини белгилаб берди. Ушбу Фармонга биноан, мамлакатимизда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати томонидан бир йилда икки марта Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирининг ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва профилактикаси ҳолати тўғрисидаги ҳисоботи, Қорақалпоғистон Республикаси

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategisi to'g'risida»gi Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi - <http://Lex.uz>.

³O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-martdagi «Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-2833-sonli Qarori // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi - <http://Lex.uz>.

⁴ O'zbekiston Respublikasining Prezidentining 2017-yil 10-apreldagi «Ichki ishlar organlarining faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, jamoat tartibini, fuqarolar huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishni ta'minlashda ularning mas'uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5005-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi - <http://Lex.uz>.

Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари Тошкент шаҳар ва вилоятлар Кенгашлари томонидан ҳар чоракда тегишинча Қорақалпоғистон Республикаси ички ишлар вазири, Тошкент шаҳар ва Тошкент вилояти ички ишлар бош бошқармалари ҳамда вилоятлар ички ишлар бошқармалари бошлиқларининг ҳисоботлари, халқ депутатлари туман (шаҳар) Кенгашлари томонидан ҳар чоракда туман (шаҳар) ички ишлар бошқармалари (бўлимлари) бошлиқларининг ҳисоботлари ҳамда ҳар ойда уларнинг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси масалалари бўйича ўринбосарларининг ҳисоботлари эшитиладиган тартиб белгиланиб, ички ишлар органлари мансабдор шахсларининг ҳисоботлари эшитилаётганда улар зиммасига юклатилган вазифалар бажарилиши юзасидан кўриляётган чоралар ва ишлар натижаси танқидий муҳокама қилиниши, улар фаолиятининг самарадорлигига алоҳида баҳо берилиши, шунингдек, эгаллаб турган лавозимига лойиқ ёки нолойиқлиги ҳақида тавсиялар қабул қилиниши белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»⁵ги Қарорининг қабул қилиниши ҳам республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишга оид ички ишлар органлари томонидан амалга ошириладиган ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти самарадорлигини ошириш ҳамда уларни бошқаришни янада такомиллаштиришга хизмат қилмоқда.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»⁶ги Қарори билан тасдиқланган «Ички ишлар органлари таянч пункти тўғрисида»⁶ги Низом билан республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишга оид ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш ҳуқуқий жиҳатдан янада мустаҳкамланди. Хусусан, ушбу ислохатларнинг мантиқий давоми сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида»⁷ги Фармони ҳам республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишга доир ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ нормаларни янада мустаҳкамланишига ўзининг ҳиссасини қўшмоқда. Жумладан, мазкур Фармонда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 апрелдаги «Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-2896-сон Қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-apreldagi «Ichki ishlar organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'linmalari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-2896-son Qarori bilan tasdiqlangan «Ichki ishlar organlari tayanch punkti to'g'risida»gi Nizom // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi - <http://Lex.uz>.

⁷ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martda qabul qilingan «Jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-6196-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi - <http://Lex.uz>.

жиноятчиликка қарши курашишнинг яхлит тизимини шакллантириш, ички ишлар органларининг энг қуйи бўғинидан республика даражасигача самарали фаолиятини йўлга қўйиш ва замонавий иш услубларини жорий этиш орқали мамлакатимизда ҳуқуқ-тартибот ва қонунийликни мустаҳкамлаш, аҳолининг тинчлиги ва осойишталигини таъминлашда ички ишлар органлари фаолиятини ташкил этишнинг мутлақо янги механизмлари қайд этилиб, ички ишлар органларининг таянч пунктлари негизда маҳалла ҳуқуқ-тартибот масканлари босқичма-босқич ташкил этилиши белгилаб берилди ҳамда маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани ҳудуддаги жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашишнинг асосий қуйи бўғини ҳисобланиши;

маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани негизда ҳудуддаги ички ишлар органларининг тегишли соҳавий хизматлари ҳамда Миллий гвардия ва бошқа давлат органларининг мувофиқлаштирилган фаолияти ташкил этилиши;

маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани томонидан жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашиш ишларини тизимли ташкил этиш ва мувофиқлаштириш вазифаси профилактика инспекторига юкланиши белгилаб берилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»⁸ги Фармони ҳам бугун республикамиз маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишга оид амалга оширилаётган кенг кўламли ислоҳатлар жараёнида мазкур жараённинг ҳуқуқий асосларини янада такомиллаштирилиши ва мустаҳкамланишида ҳамда аҳолининг тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш, жамиятимизда қонунга итоаткорлик ҳамда жамоат хавфсизлиги маданиятини шакллантиришда ўзига хос аҳамият касб этмоқда.

Таъкидлаш лозимки, сўнгги йилларда мамлакатимиз маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича, хусусан, тинчлик ва осойишталикни таъминлашнинг мутлақо янги механизмларини жорий этиш, ҳуқуқбузарликни содир этишга сабаб бўлаётган ижтимоий-маиший муаммоларни ижтимоий профилактика чоралари тизими орқали ҳал этиш ҳамда аҳолида шахсий хавфсизлик ҳиссини шакллантириш борасида самарали чора-тадбирлар амалга оширилди.

Шунингдек, мамлакатимиз маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишнинг ташкилий-профилактик асосларини замон талабларига мослаштириш, содир этиладиган ҳуқуқбузарликларнинг асл омилларини ўз вақтида аниқлаш ва комплекс чора-тадбирлар билан манзилли бартараф этиш орқали ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизимининг самарадорлигини янада ошириш лозимлигини инобатга олган ҳолда 2025 йилнинг 3 январь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2025 йилда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини янада ошириш

⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-27-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi - <http://Lex.uz>.

бўйича чора-тадбирлар тўғрисида»⁹ги ПҚ-1-сон Қарори қабул қилинди. Хусусан, мазкур қабул қилинган қарорлар республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишда ўзига хос аҳамиятга эгадир.

Шу билан бирга, амалга оширилаётган ислохотлар даврида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Жамоат тартибини сақлаш, жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги ҳукумат қарорларини тизимлаштириш тўғрисида»¹⁰ги 754-сон Қарори қабул қилиниб, унинг 2-иловасида «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойили асосида маҳаллаларда ижтимоий профилактика тадбирларини амалга ошириш тартиби тўғрисида»ги Низом тасдиқланди. Ушбу Низом «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойили асосида маҳаллаларда ижтимоий профилактика тадбирларини амалга оширишда маҳалла раиси, ҳоким ёрдамчиси, профилактика инспектори, ёшлар етакчиси, хотин-қизлар фаоли, ижтимоий ходим ва солиқ инспектори, шунингдек, бошқа давлат органлари ва ташкилотлари ўртасида ўзаро ҳамкорлик механизмларини белгилаб берди.

Юқорида қайд этилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 3 январдаги «2025 йилда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини янада ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-1-сон Қарори ижроси натижасида маҳаллаларда жиноятчиликни қарийб 1,5 бараварга камайтиришга эришилганини инобатга олган ҳолда, шунингдек, мазкур йўналишда яхлит ишлаш тизимини жорий этиш ҳамда масъул раҳбарларнинг вазифаларини белгилаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш йўналишида яхлит манзилли ишлаш тизимини жорий этишга қаратилган кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»¹¹ ПҚ-1-сон Қарори қабул қилинди.

Айтиш мумкинки, республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида қабул қилинган Фармон ва Қарорлар натижасида самарали ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Хусусан, республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратишда яъни, аҳоли турар жойлари ва бошқа жамоат жойларида жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш фаолиятининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш ҳамда уларни халқаро стандартларга мувофиқлаштириш замон талабидир.

Қайд этиш лозимки, бугунги кунда юртимиз маҳаллаларида жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини ташкил этиш, аҳолининг ҳуқуқий онги ҳамда маданиятини юксалтириш, халқимиз ҳаёт

⁹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2025 йилда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини янада ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида» ПҚ-1-сон Қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://lex.uz>.

¹⁰ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Жамоат тартибини сақлаш, жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги ҳукумат қарорларини тизимлаштириш тўғрисида»ги 754-сон Қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://lex.uz>.

¹¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш йўналишида яхлит манзилли ишлаш тизимини жорий этишга қаратилган кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ПҚ-1-сон Қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://lex.uz>.

тарзи, маънавияти, қадриятлари ва менталитетига тўлиқ мос келадиган турмуш тарзини яратиш давлатимизнинг асосий мақсадларидан бири ташкил этади. Лекин, жамият ҳар доим ривожланишда бўлганидек, ҳуқуқбузарликлар ҳам ривожланиб, мураккаблашиб ва такомиллашиб бораётган бир даврда, республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича доимий тарзда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш ва ҳуқуқбузарликларга қарши самарали курашиш бугунги даврнинг долзарб вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда. Шу боисдан ҳам республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича ишлар самарадорлигини янги босқичга олиб чиқиш бугун замон талабидир. Хусусан, бу борада жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини амалга ошириш, ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ва содир этилишига имкон берган шарт-шароитларини бартараф этишда қонун ва қонуности норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни замон билан ҳамнафас такомиллаштириш ҳамда ушбу йўналишдаги фаолиятнинг шакл ва усуллари ҳамда хизмат ваколатларидан самарали фойдаланган ҳолда амалга ошириши мақсадга мувофиқдир.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, жамиятда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларга қарши курашиш ва умуман, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, уларнинг сабабларини ҳамда содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш, ҳуқуқбузарликларни содир этишга мойил шахсларни аниқлаш, жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш бўйича амалга оширилаётган фаолиятининг асосий вазифалари ҳисобланади ва мазкур вазифалар жамият ижтимоий ҳаётида нормал, тинч ва осуда ҳаётий мезонлар таъминланишида муҳим аҳамият касб этади ҳамда бу борада ушбу фаолиятнинг ҳуқуқий асосларини доимий равишда такомиллаштириб бориш мақсадга мувофиқ ҳисобланади